

## ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION

### ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION

**Alternative dispute resolution, ADR** (инглиз тилида «низоларни муқобил ҳал қилиш») – низоларни суддан ташқари ҳал қилиш процедуралари тўплами умумий тушунча бўлиб, у анъанавий (суд) амалиётидан ташқари кўпгина формал ва ноформал усулларга нисбатан ишлатилади. Айтиш лозимки, Ғарб ва Шарқ давлатларида низоларни ҳал қилишнинг турли муқобил усуллари мавжуд.

Постглобаллашув, маънавий-ахлоқий қадриятлар тизимини қайта кўриб чиқишга интилиш, саноат инқилоби ва юксак суръатда ахборот алмашинуви билан боғлиқ замонавий дунёда содир бўлаётган жараёнлар юзага келадиган турли шаклдаги низоларни ҳал қилишда янги прогрессив ёндашувларни талаб қилади.



Замонавий жамиятда ижтимоий, иқтисодий, шахслараро муносабатларнинг ривожига хизмат қиладиган ва ижтимоий тизимнинг барча шаклларида - оила, иқтисодиёт, меҳнат бозори, давлат маъмурий амалиётида кенг қўлланиладиган, ҳаётдаги турли хил низоларни тинчлик, музокара ва муроса йўли билан ҳал этишнинг илғор ва муқобил усули медиациядир.

Mini-trial	Музокаралар	Mediation	Арбитраж
<b>Mini-trial</b> - низолашувчи компаниялар раҳбарияти томонидан низони кўриб чиқиш, “мини-процесс” (executive tribunal ёки mini-trial). Ушбу процедура компания юристлари ушбу компанияларнинг	<b>Музокарала</b> - низони тўғридан-тўғри томонлар томонидан учинчи шахсларнинг иштирокисиз ҳал этиш жараёни	<b>Медиация (mediation)</b> - низоларни томонларга келишувга ёрдам берадиган мустақил, бетараф воситачи ёрдамида ҳал қилиш жараёни.	<b>Арбитраж</b> (ҳакамлик) - низони мустақил шахс - ҳакамлар (ёки ҳакамлар гуруҳи) нинг ёрдами билан ҳал этилиши.

<p>юқори менежментидан ташкил топган ва мустақил учинчи шахс (воситачи) бошчилигидаги гуруҳлар ўртасидаги низонинг моҳиятини қисқача баён этадилар. Тингловлардан сўнг, компаниялар раҳбарияти воситачи ёрдамида низо мавзуси бўйича музокаралар олиб боради.</p>		<p>Муқобил усуллар орасида айнан медиация низоларни ҳал этишнинг энг кенг тарқалган ва самарали усули ҳисобланиб, фуқаролик жамиятининг муҳим элементи сифатида деярли барча ривожланган давлатлар амалиётида фаол қўлланади.</p>	
<p><b>Мустақил экспертларни аниқлаш</b></p>	<p><b>Ombudsman</b></p>	<p><b>Med-arb, медиация суди</b></p>	<p><b>Conciliation (яраштириш)</b></p>
<p><b>Мустақил экспертларни аниқлаш</b> — экспертлар, малакали мутахассисларнинг фикри асосида томонларнинг келишувга эришиши.</p>	<p><b>Ombudsman</b> - низоларни ҳал қилиш учун манфаатдор томонларнинг шикоятлари асосида ишнинг ҳолатларини текширадиган расмий ваколатли шахс</p>	<p><b>Med-arb, медиация суди</b> (медиация - арбитраж) - низони комбинатор усулда, яъни медиатор-ҳакам ёрдамида ҳал қилиш, медиация ва ҳакамликнинг комбинациясига асосланган гибрид жараён бўлиб, унда</p>	<p><b>Conciliation (яраштириш)</b> - низоларни ҳал қилишнинг муқобил усули, низолашаётган томонлар ўртасидаги ўзаро келишмовчиликни ҳал этиш учун яраштирувчидан фойдаланиш жараёни. Яраштиришнинг ҳакамлик судидан фарқи шундаки, яраштириш</p>

		<p>дастлаб ҳакамлик муҳокамаси ўтказилади, мурсага келиш ёки ҳамкорлик қилиш мумкин бўлган масалаларга аниқлик киритгандан сўнг, томонлар ўртасидаги низолар воситачилик процедураси орқали ҳал қилишга эришилади. Классик мед- арб моделида ташкилот томонидан тайинланган мустақил медиатор дастлаб воситачилик вазифасини ўтаб, томонларга низони ҳал қилишда ва керакли келишувга эришишда ёрдам берадиган стандарт воситачилик тартибини амалга оширади. Агар</p>	<p>жараёни қонуний кучга эга эмас ва яраштирувчи одатда далилларни талаб қилиш ёки гувоҳларни чақириш ҳуқуқига эга эмас, у қарор ёзмайди ёки қарор қабул қилмайди.</p>
--	--	--	--

		муайян вақт ичида низони ҳал қилишнинг иложи бўлмаса, медиатор воситачиликни тугатади ва мавжуд низо бўйича ҳакамлик муҳокамасини очади	
--	--	---	--

**ИСЛОМ ҲУҚУҚИДА НИЗОЛАРНИ ТИНЧЛИК ЙЎЛИ БИЛАН  
ҲАЛ ЭТИШ ШАКЛЛАРИ**

<b>Sulh</b> – яраштирув институти. Улуғ мутафаккир <b>Мир</b> <b>Саййид Шариф</b> <b>Журжоний</b> (Al- Jurjoniyy) ўзининг “Ат- таърифот” ( <b>Taarifat</b> ) асарида “Sulh - низони тугатиш келишуви”, дея қайд этган.	<b>Tahkim</b> - томонларнинг ўртасидаги низони ҳал қилишда ҳакам тайинлаш жараёни.	<b>Wasaatah</b> – воситачилик) кўмагида амалга оширилган.
---	--	---